

Uitvoering Flevolandse Energieagenda als onderdeel van het programma Duurzame Energie

november 2017

1. Inleiding

De energietransitie is gaande en is aan het versnellen. De provincie Flevoland wil op regionale schaal een bijdrage aan de transitie leveren en daarmee verschil maken. Dit doen we niet alleen maar samen met onze medeoverheden, maatschappelijke organisaties, onze inwoners en ondernemers. Er ontwikkelen zich allerlei initiatieven op diverse speelvelden, met hun eigen tempo, rijp en groen door elkaar. In de Omgevingsvisie is de koers uitgezet. In het programma Duurzame Energie zoals bedoeld in de Omgevingsvisie, wordt de bijdrage van de provincie concreet gemaakt. Het programma wordt de leidraad voor de provinciale inzet de komende jaren.

Deze notitie maakt inzichtelijk wat er is gedaan, waar we nu staan en wat er te doen staat. De trein rijdt al. De notitie geeft een totaalbeeld van de provinciale inzet op het gebied van duurzame energie en maakt inzichtelijk wat de samenhang tussen de verschillende onderdelen is. Tot slot wordt stilgestaan bij de wijze waarop we dat gaan vormgeven, dit is een voorschot op het programma Duurzame Energie dat komend voorjaar wordt opgesteld.

De notitie heeft twee bijlagen. Bijlage 1 bevat een totaaloverzicht van provinciale stappen die zijn genomen sinds het begin van deze bestuursperiode als ook de beoogde stappen tot het voorjaar van 2019. Bijlage 2 spitst zich toe op wat specifiek voor Provinciale Staten relevant is in bijlage 1.

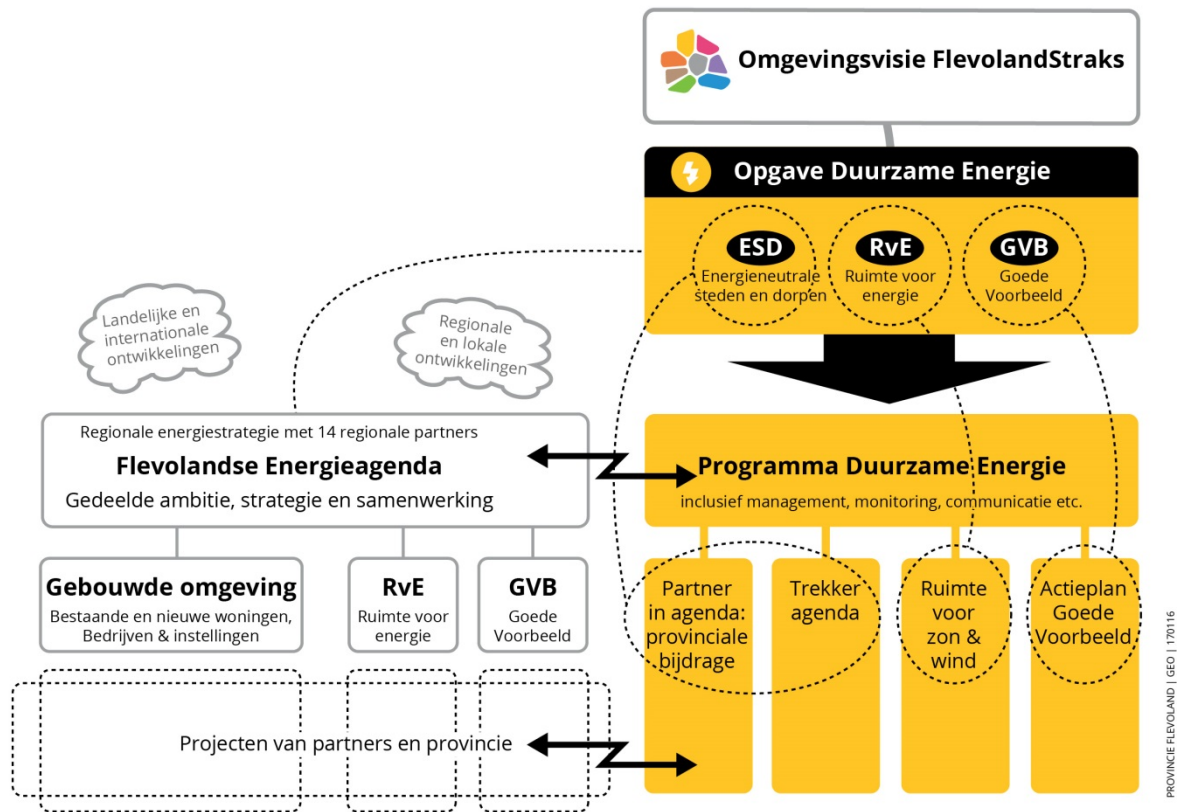
2. Context

Onze aarde warmt op en de voorraad fossiele brandstoffen zoals aardolie en aardgas is beperkt. We produceren te veel koolstofdioxide (CO₂). Nationaal en internationaal zijn afspraken gemaakt voor een CO₂-arme energievoorziening en dat betekent dat we ons energiegebruik moeten veranderen. Bijvoorbeeld door woningen te isoleren, zuinige productieprocessen te ontwerpen en duurzame energie op te wekken. Denk aan windmolens, zonnepanelen, bodemwarmte, waterstof, groen gas of nieuwe technieken die we nu nog niet kennen

Omgevingsvisie Ambitie Duurzame Energie

In 2030 en verder staat Flevoland bekend als de provincie die draait op duurzame energie. We hebben de energietransitie slagvaardig aangepakt. We gebruiken zo min mogelijk energie en wekken zelf of in de omgeving duurzame energie op. In Flevoland zijn hoofdzakelijk energieneutrale en energie producerende woningen en bedrijven. En we zijn op weg om in 2050 geen fossiel gas meer in de Flevolandse huizen en bedrijven te gebruiken. Al doende zijn er duizenden nieuwe banen ontstaan en zijn we bekend geworden om onze energiekennis.

3. Producten en hun samenhang

Toelichting

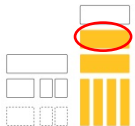
Omgevingsvisie en opgave

- De Omgevingsvisie Flevoland Straks, specifiek de strategische hoofdopgave Duurzame Energie, biedt het de visie en koers van waaruit wordt gewerkt.
- Vanuit Omgevingsvisie wordt de opgave duurzame energie ontwikkeld volgens de Flevo-principes. Daaruit volgt onder meer dat we de energietransitie niet alleen kunnen doen, we moeten en willen het samen doen. Dat past ook bij de omvang en karakter van deze maatschappelijke opgave.
- De strategische koerslijnen zoals geformuleerd in de opgave zijn door vertaald in de regionale energieagenda en het programma.

Strategische koerslijnen

De inhoudelijke koerslijnen zijn de lijnen waarlangs de provincie werkt en haar middelen inzet. Ook de Flevolandse energieagenda wordt langs deze lijnen ontwikkeld.

- De provincie draagt bij aan de ontwikkeling van energieneutrale steden en dorpen: het gebruik van energie wordt teruggebracht en de gebruikte energie is (zelf) duurzaam opgewekt. Dit gaat over aardgasloze wijken, duurzame energieopwekking, isolatie van woningen, energiezuinige productiemethoden, energieopslag, smart grids, etc.
- De provincie biedt ruimte voor energie: duurzame energie (wind, zon of andere technieken) heeft impact op de ruimte en vraagt om een zorgvuldige afweging. De lusten (economisch profijt) en lasten (ruimtelijke impact) moeten evenwichtig worden gedeeld door de Flevolandse.
- De provincie geeft het goede voorbeeld; de provinciale organisatie wordt energieneutraal. Denk aan onze gebouwen, voertuigen, wegen en vaarwegen. Onze gebouwen en gronden stellen we beschikbaar voor nieuwe, experimentele technieken. Immers, we vragen veel onze omgeving en hebben dus zelf onze taak te vervullen.

Programma Duurzame Energie

- Het programma gaat over wat de provincie gaat doen om haar bijdrage aan de energietransitie te leveren. Ook worden de kaders voor de uitvoering vastgelegd. De bijdrage wordt naar verwachting primair via de Flevolandse Energieagenda gerealiseerd.
- De actuele ontwikkelingen op het vlak van energie, denk bijvoorbeeld aan het regeerakkoord, de Omgevingswet, de Floriade of samenwerking in IPO of MRA-verband, vragen voortdurende aandacht en afstemming.

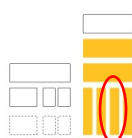
Flevolandse Energieagenda

- De Flevolandse Energieagenda is een gezamenlijke agenda met 14 Flevolandse partners¹ die ook graag samen aan de slag willen met de energietransitie. Vanuit een gedeeld gevoel van urgentie zetten we samen de schouders onder de energietransitie.
- Alle partners, dus ook de provincie, dragen bij aan de agenda passend bij hun rol en positie. De agenda betreft samenwerking/projecten die een meerwaarde voor de partners opleveren.
- De bijdrage van de provincie valt uiteen in twee elementen, namelijk het stimuleren van de samenwerking en een inhoudelijke bijdrage. Het stimuleren uit zich nu in een trekkersrol. Inhoudelijk draagt de provincie bij aan gezamenlijke projecten met partners. De rol die de provincie daarin neemt, zal verschillen door de aard van het project en de fase waarin het project en/of de agenda zich bevindt. Complementariteit en verschil maken zijn daarbij belangrijk overwegingen.

4. Wat hebben we gedaan?

Sinds het begin van deze bestuursperiode wordt gewerkt aan het vormgeven van de energietransitie in Flevoland. De belangrijkste aandachtspunten zijn de volgende:

- In samenwerking met Rijk en gemeenten is het Regioplan Wind ontwikkeld waardoor een kader is ontstaan voor de ruimtelijke inpassing en spelregels van wind-ontwikkelingsprojecten. Vervolgens zijn de diverse windverenigingen gestart met de uitvoering waarbij de provincie vooral ondersteuning heeft geleverd en als intermediair tussen landelijke en lokale belangen is opgetreden. Ook in de uitvoering blijven we actief om in de gehele breedte voortgang op het proces te houden.
- Op het gebied van zonne-energie zijn dit jaar stappen gezet. De startnotitie grondgebonden zon is vastgesteld om tot een beleidsuitwerking te komen. Dit biedt ruimte aan grondgebonden zonne-energie in Flevoland. Daarvoor is een uitgebreid proces met partijen in het gebied doorlopen in de context van de Omgevingsvisie. Tijdens het voor PS georganiseerd minisymposium Zon heeft verdere beeldvorming over dit onderwerp plaatsgevonden.
- Samen met partners¹ wordt een regionale agenda ontwikkeld via een ambtelijke en bestuurlijke kopgroep (Kopgroep Energie). Hierin worden twee fasen onderscheiden. In de eerste fase wordt een gemeenschappelijke basis gecreëerd waaruit vervolgens in de tweede fase gezamenlijke projecten kunnen worden ontwikkeld. De basis bestaat uit een gedeelde visie en strategie hoe deze te realiseren. Hierin worden 3 sporen geïdentificeerd die verbonden zijn met de strategische koerslijnen uit de Omgevingsvisie. Dit zijn gebouwde omgeving (bestaande bouw, nieuwbouw, bedrijven & instellingen), ruimte voor energie en het goede voorbeeld. Trekkers ('geleverd' vanuit de partners) maken hiervoor actieprogramma's. Provinciale speerpunten waren vooral het ontwikkelen van het netwerk en regie/voortgang op het proces. Daarbij was, en is, het recht doen aan de ontwikkelingen bij de partners een voortdurend aandachtspunt. Tevens is gestart met het verkennen van mogelijke projecten voor de 5 actieprogramma's en wat de provinciale bijdrage daaraan kan zijn. Ondertussen is ook gewerkt aan een monitoringsmodel.

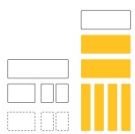
¹ Naast de provincie zijn de 6 gemeenten, het waterschap, DEON, HVC, Liander, NMFF, VNO-NCW Midden, Omgevingsdienst en Wageningen UR partners in Flevolandse Energieagenda.

- Als provinciale organisatie zijn deze periode op het gebied van infrastructuur al stappen gezet. Zo is meegetekend voor de Green Deal GWW en is via de perspectiefnota ruimte gegeven aan nieuwe zonnepanelen op het provinciehuis.
- Het Programma Duurzaam Gebruik Ondergrond wordt uitgevoerd. Hierin heeft de provincie een actieve rol bij projecten op het gebied van wko met gemeenten en partners. Op het gebied van geothermie is de provincie in gesprek met initiatiefnemers in Almere en de Noordoostpolder.
- Het proces van de Omgevingsvisie en het proces tot vorming van een regionale agenda zijn eind 2016 aan elkaar verbonden zodat beide sporen elkaar kunnen versterken. In het proces van de Omgevingsvisie werd namelijk in de loop van 2016 duidelijk dat de energietransitie strategische hoofdpoging in de Omgevingsvisie zou worden.

Voor meer inzicht in de stappen die zijn gezet voor dit resultaat, zie het bijgevoegde overzicht (bijlage 1).

5. Wat gaan we doen?

In deze bestuursperiode staan twee 'producten' geagendeerd in de startnotitie Duurzame Energie, namelijk het programma Duurzame Energie en de Flevolandse Energieagenda. Ondertussen wordt onverwijld doorgewerkt aan het Regioplan Wind en de beleidsuitwerking Zon en Bodemenergie. Deze separate processen worden ingepast in het programma Duurzame Energie.

Voor meer inzicht in de beoogde stappen de komende periode, zie het bijgevoegde overzicht (bijlage 1).

Accenten

Uit de analyses gedaan in 2016, de diverse gesprekken in de Kopgroep Energie en de accenten die politiek geplaatst zijn in verschillende bijeenkomsten in het proces van de Omgevingsvisie (o.m. de bijeenkomst in februari met enveloppen voor de opdrachtbrieven) zijn drie accenten naar voren gekomen, zoals ook omschreven in de startnotitie.

- Iedere Flevolander moet de mogelijkheid krijgen om te profiteren van de voordelen die de energietransitie biedt;
- Voorkom, waar mogelijk, dat gaandeweg de energietransitie er 'energiesegregatie' ontstaat;
- Focus bij de interventies gericht op het bedrijfsleven en onderwijs op banen voor lager- en middelbaar opgeleide Flevolandse.

Deze accenten geven richting aan de provinciale inzet, en dus de bijdrage aan de Energieagenda. Deze accenten vertalen zich naar de volgende kansen voor (de in ontwikkeling zijnde) actieprogramma's binnen de Flevolandse Energieagenda.

Bestaande en nieuwe woningen

In 160.000 Flevolandse woningen moet geïnvesteerd worden om de energiehuishouding te verduurzamen. 70% is het eigendom van particulieren, 30% wordt gehuurd. Bewoners komen in actie als ze noodzaak voelen en kansen zien. Het merendeel van hen ervaart de urgentie nog niet zo en neemt geen initiatief. Degenen die wel willen, merken in de praktijk dat dit een moeizame onderneming is. Ze zien veelal door de bomen het bos niet meer. Ook voor ontwikkelaars en bouwers is het bouwen van nieuwe CO2 neutrale woningen nog niet ingebed. Daarnaast is ook een tekort aan voldoende en gekwalificeerd personeel te vinden.

Kortom, de gehele keten is nog niet op orde. De provincie wil haar inwoners faciliteren om hun energietransitie te realiseren. Door nu samen met partners te investeren, kan dit proces op gang gebracht worden door:

- Publiekscampagne om de Flevolandse te mobiliseren - accent Alle Flevolandse

- Energiewinkels om ze te faciliteren - accent Alle Flevolandse
- Zorgen voor een behapbare investeringsdrempel voor alle Flevolandse - accent Geen segregatie
- Regelgeving om CO2 neutrale nieuwbouw te bewerkstelligen
- Investeren in onderwijs en kennis bij bouwers en ontwikkelaars om te realiseren - accent Onderwijs en banen

Bedrijven

De 20.000 Flevolandse bedrijven zijn verplicht om te investeren in het verduurzamen van hun energiehuishouding. Dat volgt uit het activiteitenbesluit. Urgent is het vaak niet. Op het moment dat ze wel willen investeren, zijn investeringsmogelijkheden en financiering ervan vaak onduidelijk of ingewikkeld. De provincie kan dit proces samen met de gemeenten een impuls geven door:

- Een aanjaagteam bedrijven in te stellen dat ondernemers ondersteunt bij het onderzoeken en realiseren van de mogelijke energie investeringen;
- Investeren in onderwijs en kennis bij bouwers & vastgoedbeheerders om te realiseren / accent onderwijs.

Goede voorbeeld

Er wordt veel gevraagd van de Flevolandse en de Flevolandse ondernemers. Geef als overheid het goede voorbeeld en investeer zelf ook in CO2 neutraliteit. De provincie kan investeren in:

- Haar bedrijfsvoering -waaronder het wagenpark en inkoopbeleid;
- Energiebesparing in de provinciale gebouwen en energieopwekking op provinciale gebouwen en gronden;
- Het reduceren van de CO2-voetafdruk van de provinciale infrastructuur.

Ruimte voor Energie

De provincie wil ruimte bieden voor energie. Samen met onze medeoverheden. Dit gebeurt door (ruimtelijke) kaderstelling en door gerichte investeringen om (participatie)processen. Lusten en lasten dienen eerlijk verdeeld te worden. Bij wind gebeurt dit al. Bij zon moet dit nog vorm krijgen. De provincie kan hier na de vaststelling van de beleidsuitwerking grondgebonden zon vorm aan geven door samen met de gemeenten:

- Een aanjaagteam zon te formeren dat gemeenten ondersteunt bij het bepalen van de ruimte voor zon en het vastleggen daarvan in bestemmingsplannen
- Initiatiefnemers ondersteunt die ontwikkelen voor brede (financiële) participatie / accent alle Flevolandse

6. Hoe doen we dat?

Rol van de provincie

De provincie maakt de energietransitie mogelijk en helpt alle mensen en organisaties die daarin aan het werk zijn. Dat zal soms heel direct zijn maar vaker via een intermediaire partij die dichterbij staat. En dus effectiever is. Zo wordt in gezamenlijkheid de ambitie vanuit de Omgevingsvisie gerealiseerd. Daarnaast is de actualiteit van de energietransitie enorm; het programma moet daarom een adaptief en iteratief karakter hebben.

Hiervoor neemt de provincie een stuwende en faciliterende rol aan waarin zij iedereen ondersteunt in het proces. Daartoe zetten we het volledig beschikbare instrumentarium in; van vergunningverlening, lobby en beleid tot regievoering en subsidieverlening. Daarnaast maken we alles onder onze directe invloed energieneutraal.

De provincie heeft de afgelopen periode bij de regionale agenda een rol als trekker gehad. Ook het aanjagen van projectontwikkeling en ontwikkelen van een financieringsstrategie (in relatie tot de

energieagenda) is een rol van de provincie. Maar de rol zal zich meer ontwikkelen tot netwerkpartner, met o.a. een faciliterende taak. We willen daarbij een betekenisvolle deelnemer zijn in concrete activiteiten, dat betekent wisselende rollen in verschillende projecten. We zien een belangrijke rol voor onszelf als verbinder van (potentiele) initiatiefnemers en (nieuwe) netwerken.

Monitoring & bijstelling

De CO2 uitstoot is de belangrijkste maatstaf voor de regionale agenda . Om te bepalen wat effectieve interventies zijn, helpt een analyse van beschikbare knoppen waaraan kan worden gedraaid. En die ook inzichtelijk maakt hoe effectief dat is. Hiervoor wordt het Energietransitiemodel van Quintel gebruikt. Tevens kan hiermee de voortgang worden gemonitord.

Daarnaast is het van belang om te weten welke provinciale inzet en waar deze het meest effectief kan zijn. Onze inzet zal immers veelal niet direct leiden tot verminderen van CO2. Daartoe moet nog een bruikbare monitoring voor worden ontwikkeld. Ook de invloed van actuele ontwikkelingen, zowel binnen als buiten de provincie, krijgt hierin een plek.

Verbinding & communicatie

Omdat de opgave van ons allemaal is, ontstaan er allerlei initiatieven en samenwerkingsverbanden. Meer dan ooit is het van belang om waar mogelijk/wenselijk deze inspanningen aan elkaar te verbinden en waar mogelijk, te richten op dezelfde stip op de horizon. Niet alleen omdat dat effectiever is maar ook om tegenwerkende krachten binnen de bestaande structuren te voorkomen. Dit kan niet institutioneel worden opgelost, dit is mensenwerk! Het faciliteren en ontwikkelen van samenwerking gaat verder dan het geven van commitment, pas in de uitvoering wordt het echt lastig als organisaties mensen en geld moeten gaan leveren.

Het vormen van netwerken, 'communities of practice' en werkgemeenschappen vraagt daarom om veel aandacht en vormt een essentieel onderdeel van dit programma. De manier waarop hier invulling wordt gegeven is in de volgende fase van de Flevolandse Energieagenda een belangrijk aandachtspunt. Waar mogelijk en zinvol wordt verbinding gezocht met andere opgaven en bestaande netwerken. Momenteel wordt onderzocht hoe dit goed kan worden vormgegeven.

Investeringsruimte programma Duurzame Energie

Voor het programma Duurzame Energie wordt via het reguliere proces financiële middelen gevraagd. Het proces van de Flevolandse Energieagenda is nu zover gevorderd dat de investeringskansen zich af tekenen. Het is nu zaak om met partners te bepalen waarin wordt geïnvesteerd en hoe. Om dit proces op gang te brengen en zelf positie te bepalen, is het nodig dat de provinciale investeringsruimte duidelijk is en onder welke voorwaarden deze benut kan worden. (zie ook 'Wat gaan we doen')

- De provincie draagt bij als het aansluit bij onze principes, de koerslijnen en accenten;
- Er wordt geïnvesteerd als agendapartners dit ook doen;
- De omvang van de benodigde investering volgt uit het proces met de regio;
- De gevraagde investeringsruimte is daarmee niet gelijk aan de daadwerkelijk benodigde investering; deze kan lager of hoger uitvallen.

	Investeringsruimte 2018-2019	Procesinvestering
Woningen (bestaand & nieuwbouw)	4 tot 5 miljoen euro	0,5 miljoen euro
Bedrijven	0,5 miljoen euro	0,2 miljoen euro
Ruimte voor Energie		0,2 miljoen euro
Goede voorbeeld	1,0 miljoen euro	0,2 miljoen euro

Beleidsinstrumentarium

De opgave Duurzame Energie wordt opgesteld in de context van de Omgevingsvisie. Deze loopt vooruit op de nieuwe Omgevingswet. De beleidsmatige impact hiervan wordt momenteel onderzocht. Ondertussen wordt ook onderzocht hoe het provinciale instrumentarium ten behoeve van de energietransitie eruit kan zien. Dit is een traject dat ook sterk wordt beïnvloed door ontwikkelingen binnen de Flevolandse Energieagenda (lees vraaggestuurd vanuit de partners).

Het programma wordt niet in een vacuüm ontwikkeld en uitgevoerd. Het Rijk (met o.m. het INEK), IPO, Metropoolregio Amsterdam, gebiedsagenda IJsselmeergebied maar ook het provinciale programma Mobiliteit en Economie en opgave als Landbouw, Meerdere smaken hebben impact op het programma en het realiseren van de ambitie. Het opereren in dit (boven-) regionale netwerk vraagt veel tijd en afstemming.

7. Proces (zie ook bijlage 1)

Q1 2018

- Geïnformeerd over ondertekening regionale Flevolandse Energieagenda via een mededeling

Q2 2018

- PS-voorstel besteding middelen tbv provinciale bijdrage regionale energieagenda

NB: Op 8 november jl. heeft u ingestemd met de startnotitie Duurzame Energie waarin u al bent geïnformeerd over onderstaande processtappen.

Q2 2018

- Keuzenotitie voor het geven van richtinggevende kaders voor het programma Duurzame Energie
- Besluit ontwerp Programma Duurzame Energie

BIJLAGEN

1: Overzicht ondernomen en nog te ondernemen provinciale stappen voor Duurzame Energie 2015-2019

2: Overzicht mededelingen Duurzame Energie aan Provinciale Staten van Flevoland 11/2015 - 11/2017